

ACC. N:R M. 9580: 1-25

Landskap: *Småland*

Upptecknat av: *K. A. Larsson*

Härad: *Lunnerbo*

Adress: *Torarp, Lagan*

Socken: *Berga*

Berättat av: *olika personer*

Uppteckningsår: *1945*

Född år i

Frutklappar i jultomte

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

L. U. F. 48.

Landskap: Småland. Upptecknat av: S. H. H. H. H.
 Härad: Tummeto. Adress: Polav, Lagan
 Socken: Berga. Berättat av: olika personer
 Uppteckningsår: 1945 Född år i

Julkalappa och julfönte.

L. u. F. 48.

Budet att giva jul-
kalppar är inte gammalt
hos, åtminstone inte i den
form man nu är van vid.
Julgävor förekommer naturligt
även i den gamla tiden, men
dessa var av annat slag och
desse voro i många, för att
icke säga de flesta fall
allmosor till fattiga och be-
hövande personer. På hemgårdarna

Skriv endast på denna sida!

och inom de äldre klasserna
är ännu sedan en gammal
matt datum.

Under min barndomstid
i slutet av 1880-talet vill jag
minnas det var en julkväll,
som en person kom hit och
kastade in ett julkalenderspaket
genom ytterdörren och i för-
stugan. Paketet var adresserat
till min äldre bror, men dess
avlämnare fick man inte se
en ögonstund av, när den försvann
i den mörka dörren. Dörrfjällen.

Man fick därför gissa sig
till vem det var som varit
framme. Enligt vad som be-
rättades, var det dödför tiden brukligt.

ACC. N:R M. 9580:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och ungdomar. Vi på vårt upp-
vakande varanda med julklop-
par, fastän sedan inte hade
större användning här.

Litet längre fram - tiden
har jag inte på några speci-
ella. Blev det sed med jul-
klappsutdelning i hemmen.
Alla familjer med barnarna gav
varandra julgävor och denna
sed är nu ständigt allmän.

I den gamla tiden brukade
gammarna ge varandra julgävor
i form av matvaror, men dessa
gävor utväxlades ju för högtiden.
Både gamla och yngre ge varandra
julkloppar. Det förekommit och
förekommer fortfarande. Under

ACC. N:R M. 9580:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4
Världskrigen såväl 1914-1918 som
om man ^{med makt} kan härifrån så
gullade till städer och samhäl-
len och som senare kan man
därifrån erhålla koder med in-
nehåll av olika praktiska saker.

Om man går tillbaka
i minnet till den gamla
gälvhuskyllets tid, då soind-
gar man sig, att alla husets
medlemmar skulle ha nya
kläder och skor till julen
och detta kan man väl med
skat pengarna julklappar så
goda som andra, vilka jämlas.
En jättelike barnen till julen, men
vilka dock inte räknades till
julklapparna, ~~stann~~ därför att de

in till redan i förhand och
voro därför inte förenade med
den fysiska närheten
som de egentliga julklopperna
voro. Man kan därför säga att
barnens julgåvor voro i första hand
kläder och skodon till julen. För
högtiden gingo kringvandrande
försäljare i hemmen och försålde
julkärl. Både barn fick sig
ett färgglamt julkärl med reli-
giösa motiv av sin mamma
i julklapp och denna gåva, som
och för sig inte representerade
något större värde, uppskattade
de barnen med glädje. Både
barn skulle i den gamla tiden
ha sin julhäls och denna var

Även en julgåva av mamma.
Det var ju vanligt att vid
julbaket tillaga en del olika
bakverk förstållande julgubbar,
olika slags bju. m. m. I slutet på
1880-talet hade bakverken övertä-
gits tillverkningen av dessa bakverk.
Det var till met pyttar, junc-
jun går i ringen, höns - julgubbar
m. m. Andra fåglar m. m. Om
den tiden nämligen för julhelgen
voro dessa olika förstållda i bröd-
butikerna och dess färster och de
juncas även köptes på den tiden.
De kunde ju förvärfas för några
öre per styck. Det var då också van-
ligt med kringvandrande vete-
brödsförsäljare. De mestade julbiderna

det blev frist längre fram som
man ordnade Känfö. Det gick
alltså frist och stänges tillvaga
vil ofdelningar, men såsom förut
nämndes, kunde det även hända
att en familj stände perso-
ner representerade med gulklappa
intyg.

Gulklapparna brukade vara
inlagda i papper. Den som fick
ett bidant blev då nyfiken över
vad innehållet kunde vara. Om
det utgjordes av vanligt ordligt
papper, bidant som användes
i butikerna, men inte gärna av
bidningspapper eller papper. S.
Den att lägga in gulklapparna i
inlagda papper synes vara gammal,

men egentligen ganska litet
användt ut på landsbygden. Det
är nämligen förenat med myg.
Det besod ut förse paketernas
mångfald med lachstämpel
och kunde beträffa har det
för öfrigt inte varit lätt att
samskaffa tack för dessa änd-
mål.

Man sade alltid julkalpp
och detta namn synes vara
mycket gammalt. Bivarna hade
för vana att klappa på dörrer
under julkvällen och när den
ägnades, passa på att kasta
in sin gåva genom dörren re-
dan när den var på glänt, för
att sedan oförmanligt gåvinna

ACC. N:R M. 9580:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

igen. Hvar Ende benämningen jul-
klapp ha uppkommit och denna
benämning bibehålles alls oförändrad.
Julklappen var försedd med en
Engelsman som skulle denne
sedan gissa sig till från vem
den hade kommit. Däri till,
och julklapparna ofta sådes för
gäst eller gäst, att det inte
möjligt att behålla gissans
indom annat än i det fall
denne vill begagna sig af det
förr nämnda sättet för avläm-
nandet af julklapp, vilkas
vid denna knappast förekom-
mer.

Julklapparna var inte allmän-
förelämnade, men fanns det

11
någon poetiskt anlagt person:
hemmet på grund den förmå-
till ett mer eller mindre ut-
växelt och poetiskt sin.

Julkalendersdelningen i hem-
met ägde rum på julkvällen,
sedan alla husets medlemmar
hade badat och gjort sig bekväma
sitt, samt därför inlämnat af-
förfärdigt. Denna anordning före-
kommer allt förhållande: må-
ga hem. Man sitter då runt
bordet och i spisen sprakas
gulbrasan. Julgranen tändes och
sin fräta julbollen med sin jä-
se på ryggen. Därunder julbollen
kom till: detta sammanhang
avdelades julkalendern till var och
en

ACC. N:R M. 9580:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12
utan vidare formaliteter av hustru-
den eller husmodern. Det var då
man kunde få höra, att det blev
gott på kören och att gäster bestå-
des in eller och kunde det bli.
då, att den som avlämnade på-
kär försiktigt öppnade kören utan
att knacka och då fann man
den avlämnade gåvan, antingen
på golvet eller upplagd på bryl-
lan i förrådet.

Julkalenderlandet sålles av
barnen. Blandst påsom julens
höjdpunkt med glada firande
slinga och den bästa feststämning
under hela året. Då ha barnen
da bortanvande bar kommit
hem för att fira julen ~~för~~ ^{med}

13
främdas och psykisk. I många
hem har det för varit stän-
digt och ont om bords gäster,
men man har gjort allt vad
man förmått för att bereda jul-
stämning åt sig och de sina,
och då har det betygt mindre
än de yttre anordningarna varit
av det enklaste slaget. Julfiran-
det vid hemmets bård har i alla
fall för barnen blivit till oför-
gätliga minnen för hela livet.
I en liten stuga i Sjö hade
från 1800-talet stämningen Johan
Magnus Geder och hans familj.
Han avled 1907. Stämnet var fattigt
och han hade flera barn som för-
örjda. De fingo, liksom hans till

14
julen, på omkring i grändarna och
be om sitt bröd. Efter uppväcken,
eller kanske innan dess, gick
de bege sig ut i världen för att
spöka jultjana sitt bröd. Det var
är viderna kommo upp till jultö.
Ging och ställo antäppning där,
medan den Redd reste över till
Amerika. Fina gamla frälstar
kommo de i krig med brev och
genningar och källa var alltid
abergabrist till julen. Frälstar
na hade inte gått i skola och
kunde varken läsa eller skriva
brev, de kunde blott läsa den
gamla svenska stilen i bibeln
och psalmboken. Korrespondensen
med barnen gick därför överläts

ACC. N:R M. 9580:15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

it snda. Det var flera personer
som hade det uppdraget att teck-
na. Reddagjult 1903 var det min-
st två till och besöka julbe-
ren från barnen. Det var påstått
att dessa barn som barnen i sina
brev återkallade till minnet sina
barnomsjula. Hos far och mor.
Hur många de hade varit om
att göra julen god och minnes-
rik för barnen och hur man
hade firat denna högtid på äkta
svenskt maner, då barnen fingo
sitta med sina föräldrar kring
jultaket och lyssna till julle-
geter och deltaga i sånger samt
cykla av julmaten och det övriga
som de fattiga föräldrarna hade

ACC. NR. M. 9580:16.

16
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kunna iståkomma åt sig och
sina barn. Toru Gustav, som i
många år hade varit i Amer-
ika, förskade ingenting hälls
in att kunna bereda sina barn
något på och värdade julmin-
nen från sitt fövälde hem. En
han själv hade fått ^{han sitt fövälde hem: Sverige} och de and-
ra bladen utdelade sig unge-
fär på samma sätt.

En annan man, som också
utgått från Stockholm, berättade en
gång om de stora intrycken
han medfick från barndoms-
minnena, gula, då man då
utdelade och mottog julklap-
sar, vilket tillgick under många
dags formalitet.

ACC. N:R M. 9580:17

16
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En mycket flykta. Den för
första gången voro från sitt hem
till hemmet julfirande ville
hon dock inte stanna och
därför tog hon med sig sin
principel att få komma hem
på julkvällen vilket beviljades.
Hon var dock inte säker om
att hon kunde komma hem
på julafton om kvällen,
att hon fick vara med om
det betydliga tillfälle då jul-
klapputdelningen ägde rum
och därför bad hon sina för-
äldrar att de skulle avvakta
hennes hemkomst, inman man
satt i gång med denna del
av julfirandet, vilket naturligtvis

biljett. I vår tid, då vi min-
ga krafter är i rörelse för att
vända de många på, som
från hemmet, är det glädjande
att höra exempel på hvar som
barnen utdelade sitt hem
och hålla den högtidsfiran-
de högt.

Det är ingen lida och att
såga vår julbarnen först började
att uppträda här i denna Trakt.
Julbarnen är som bekant ingen gam-
mal företeelse utan utgör ett
modernt inslag i julfirandet. Huru
barnen däremot är gammal och
huru skulle smaka julbarnen,
men han figurerade inte på sin
bänk och födelser av julklappar.

Testen med julionis infördes
spontant. Det var målaren
från Jenny Nyström - Skograndahl,
som målade julionis och före-
ställde honom i sina färgglada
alster. En julidning för barn
med namnet "Julionis" tillkom
för första gången. Den väck-
te sin på ett uppmärksam-
het bland de unga även här
i dessa byar. Då började man
att fundera på om man skulle
efter mönstret av Jenny Nyströms
målningar, och på en riktig
julionis. Men som framkom med
tiden kännas jag ej, men den
vann i utbredning här i landet
och efter hand kom "julionis" även

På denna baks. det är möjligt
att julbarnen hälsade på i vissa
hem redan före förra världskriget.
Efter krigsåren blev det alltså
hem där man gästade gjorde sitt
besök på julkvällen. För barnen
blev detta besök en överraskning.
De minsta började gråta av rädsla
och de något större skrymsade
sig, att Pappa skyddade dem fram-
man eller pappa, men så snart
man förstod att jultanten inte
var farlig, men frälsare, blev
medfärd i julklappar och god-
saker. På den blev barnens
namn. Så snart barnen blivit till
ålder, började de dra i tvärsnitt
kända jultanten i verkliga tiden

Var en person av det sagoom-
sprunna Tontedänks eller af. Man
hade sina aringar, och funderin-
gar och på avslöjade man en
av husets medlemmar, som vid
tiden för Tontens besök varit från-
varande.

Jultonten var klädd i rödt
med Poppmassa och Träskor på
bå ~~hans~~ långa skägg, vilket på
gräts eller utth. Någon andra namn
än jultonten hade denna friga
inte had.

Den första bilden av en jult-
onten sig, gay 1895, då jultälpin-
gen med samma namn ut-
kom. Den sig så som den här
ovan beskrivna. Tonten var liten

Till vintern och därför passade
det bra med att vishlida en
gosse i 8-12-årsåldern till julkon-
te. Bild en vardagsobekäft för
många år tillbaka hade en stor
och lång, gråttig vishlids pig
till julkonte. Han skulle föreställ-
la en julebryggad gubbe, men
det tog sig inte bra ut.

Leven med juleboken har
och varit hand i hand i Trastén
En för i sig berättade att han
i sina barnår på 1880-talet
varit med på ett ställe i Sange-
rid, där man anordnade jul-
bok för barnen. Julboken var
en av flickorna på stället som
vishlids pig till detta vidunder

och gick på alla fyra, d. v. s.
på händer och fötter. De smask
på huvudet föreställde basken och
själva kroppen var utslätt med
hans muskel. Det hela var således
enligt arrangemang.

På jultagningen har man
inte utslätt sig, har i denna
trakt, åtminstone ser jag ingenting här.

Vid tiden omkring schelshif.
Det infördes basken med julhorn
har på trakt. På den tiden
var det plats i de s. k. finare
jultagningen som angick de ut-
skädes, men vid anförsliden
på hade ryttaren kommit på
modet att stå i på basken.
Här. Det låg då nära till hands

ett i störelse omfattning, sända
skickning, värme och bekanta
sin guldskåpning på ett vykort
med moten av Mysteriens gullösa
te och dylikt. Samtidigt förskäts
och sin guldskåpning förkort med
myndigheten på ett vanligt vi-
skort och användes i stället
för vykort. En påsktackelse per-
sonal blev detta ett väsentligt
värtigt arbete i jult. och nyårs-
tid och denna sed fortfa. in,
varför man kan säga, att
det mesta försändelsen under
med älsk. försändelsen av påsktack.
Det var jult. och nyårs. Vykort.
värdigen var en annan konstens
under hela året under en period

ACC. N.R. M. 9580: 25.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25
av många är vid tiden omkring
schlesiflet och närmast därefter.
Sedan antog den moderniteten
och inkommer ^{nu} vid påsken
med de stora högtiderna samt
för korta skriftväxling. När
det är färdig om bilden av kyrkan,
stad, berggård, vacker natur,
seener, minnesmärken m.m. ha
kyrkorna fortfarande sin aktualitet
och de äro mycket länpli-
ga såsom minnen från en
bygd, vilken man ser eller
minns varit i tillfälle att
besöka. Ett julkort med bilden
av hembygdens kyrka är också
länpligt att sända till bortovaran-
de släktingar och vänner.